

XXX. « Spiritus sancti opus et diligentia est, inquit, sanctificare, et sanctos custodire, et non solum rationabilia, ut quidam putant, sed et irrationabilia plura sanctificare: et eos qui ceciderunt propter suam negligentiam, ad pristinum statum revocare: ignorantes docere, obliviscentes admonere, peccantes arguere, pigros hortari de salute sua cogitare et sollicite agere, errantes ad viam veritatis deducere, infirmos curare, et fragilitatem corporis per alacritatem animæ continere, et ad amorem pietatis et castitatis confirmare, et omnes illuminare: super omnia fidem et charitatem præbere singulis: pro studio quoque et diligentia, pro simplicitate et sinceritate mentis, pro mensura fidei et merito conversationis, gratiam ad utilitatem dividere, et unusquisque in quo opere et proposito fuerit habilis, in ipso ordinare. » Facit hæc quidem Spiritus sanctus: sed absit ut sine Filio faciat. Quis enim sic deviet a via veritatis, ut neget a Christo custodiri sanctos, lapsos autem in statum pristinum reparari, ignorantes doceri, obliviscentes admoneri, peccantes argui, pigros hortari, errantes ad viam veritatis adduci, infirmos sanari, cæcos illuminari, et cætera quæ isti Spiritui sancto, tanquam solus ea faciat, tribuenda putaverunt? Ut enim de cæteris, ne longum sit, taceam: quomodo negabunt a Christo doceri sanctos, quibus idem dicit: « Nolite vocari » ad hominibus Rabbi, unus est enim magister vester » Christus¹? » Quomodo negabunt a Christo illuminari cæcos, de quo scriptum legitur: « Erat lumen verum quod » illuminat omnem hominem²? » Spiritus ergo sanctus, sicut sine Christo non docet aut illuminat quemquam, ita sine Christo non sanctificat quidquam. Illud autem quod per Prophetam Deus dicit: « Ut sciant quia ego sum qui sanctifico eos³: eligant a quo dictum velint credere. Si a

¹ Matth. xxiii, 8. — ² Joan. i, 6. — ³ Exod. xxxi, 13.

Patre, cur ab eo separant opera Spiritus sancti, cum sanctificari sanctos ab Spiritu sancto tanquam proprie ac separabiliter putant? Si a Filio, saltem ab ipso non separant opera sanctificatoris Spiritus sancti. Si ab Spiritu sancto, Deus est etiam Spiritus sanctus, quod illi nolunt, qui per Prophetam dixit: Ut sciant quia ego sum qui sanctifico eos. Si autem, quod melius intelligitur, vox illa ipsius Trinitatis est per Prophetam, nullo dubitante, « unus est Deus Pater et Filius et Spiritus sanctus, ex quo » omnia, per quem omnia, in quo omnia, ipsi gloria in » sæcula sæculorum. Amen¹. »

XXXI. Cum itaque fateamur fieri ab Spiritu sancto, quæ ab illo fieri commemoraverunt, non est ex eo consequens quod adjungunt: « Alium esse a Filio Spiritum sanctum natura et ordine, gradu et affectu, dignitate et potestate, virtute et operatione. » Quandoquidem nec hominum diversa natura est, quorum separabilia opera esse possunt, quod Trinitatis esse non possunt. Ordo autem, gradus, affectus, qui invenitur in creaturæ disparilitate et infirmitate, nullus est in illa coæterna et æquali et impassibili Trinitate. Dignitas vero, potestas, virtus, quomodo non æqualis est omnibus, qui et eadem et similiter operantur? Quod enim dicunt eos operatione diversos, hoc omnino falsum esse convicimus.

XXXII. Quod autem in isto sermone subnectunt: « Impossibile esse ut unus idemque sit Pater et Filius, generans et nascens; cui testimonium perhibetur, et qui testimonium perhibet; major, et is qui majorem confitetur; is qui ad dexteram sedet aut stat, et is qui sedis dat honorem; qui missus est, et is qui misit; nec discipulus et doctor, ut ipse docuit dicens: « Sicuti docuit me Pater, » sic loquor²: » similis et imitator, et is cujus est similis

¹ Rom. xi, 36. — ² Joan. viii, 28.

et quem imitatur; is qui orat, et is qui exaudit; is qui gratias agit, et is qui benedicit; is qui suscipit mandatum, et is qui dedit mandatum; minister, et præcipiens; supplex, et eminens; subditus, et superior: unigenitus, et ingenitus; sacerdos, et Deus: » ex parte aliqua verissime dicunt, sed ea contra Sabellianos, non contra Catholicos dicant. Illi enim unum et eundem dicunt Filium esse qui Pater est: nos autem Patrem gignentem et Filium genitum duas dicimus esse personas, sed non duas diversasque naturas. Non ergo unus et idem est Pater et Filius, sed unum sunt Pater et Filius. Quod vero major est Pater, non pertinet ad naturam gignentis et geniti, sed hominis et Dei: secundum quam formam suscepti hominis, et ad dexteram Patris sedet vel stat, et orat, et gratias agit, et sacerdos est, et minister est, et supplex est, et subditus est: secundum autem formam Dei, in qua æqualis est Patri, unigenitus est et gignenti coæternus. Et licet sit primogenitus omnis creaturæ¹, quia in illo condita sunt omnia, priusque ille est genitus quam hæc condita; tamen sempiternus est sicut Pater, nec cœpit ex tempore. Nam et Patrem rectissime dicimus priorem esse quam universa quæ condidit, quamvis genitus non sit. Nihil enim tam primum, quam id ante quod nihil est. Sed sicuti nihil est ante Patrem; ita nihil est ante unigenitum Filium, Patri utique coæternum. Neque enim quia ille genuit, ille genitus est, ideo est Pater tempore anterior. Nam si inter Patrem gignentem et genitum Filium aliquod tempus est, profecto tempus est ante Filium, et non est jam Filius primogenitus omnis creaturæ; quia et tempus utique creatura est: nec omnia per ipsum, si tempus ante ipsum; sed omnia per ipsum, nullum ergo tempus ante ipsum. Ac per hoc, quemadmodum ignis et splendor qui ex igne gignitur et circumqua-

¹ Coloss. 1, 15.

que diffunditur, simul esse incipiunt, nec genitus a gignente præceditur: sic Deus Pater et Deus de Deo Filius esse simul incipiunt, quia pariter sine ullo initio temporis sunt, nec genitus a gignente præceditur. Et sicut ignis gignens et splendor genitus coævi sunt, ita Deus Pater gignens et Deus Filius genitus coæterni sunt. Sed quia iste est de illo, non ille de isto, ideo et mandatum accipit a Patre, cum mandatum ipse sit Patris; et docet eum Pater, cum ipse sit paterna doctrina. Sic enim accipit a Patre vitam, cum sicut Pater ipse sit vita: ita est et Patri similis ut in nullo sit omnino dissimilis. Testimonium vero cum invicem sibi perhibeant Pater et Filius, quomodo isti alterum eorum faciant testimonium perhibentem, et alterum cui testimonium perhibeatur, ignoro. Nonne Pater dicit: « Hic est Filius meus dilectus¹? » Nonne Filius dicit: « Testimonium perhibet de me qui misit me Pater²? » Cur ergo eos ita distinguunt, ut Patrem dicant cui testimonium perhibetur, et Filium qui perhibet? Cur usque ad ista sunt vani, usque ad ista surdi, usque ad ista cæci? De Patre autem mittente et misso Filio, jam in superioribus hujus disputationis partibus satis abunde tractatum est.

XXXIII. Nunquam sane, ut impietas ista delirat: « Pater præscius erat se unigeniti Dei Patrem futurum: » quia nunquam non Pater erat, habens Filium coæternum, et generans sine tempore per quem condidit tempora. Et sicut Deum se non præscivit futurum quod semper erat; sic nec Patrem, quia cum Filio semper erat: « Nec magno Filio major, nec bono melior; » quia non Patri tantum, sed universæ Trinitati dictum est: « Tu es Deus solus » magnus³. » Nec de Patre tantum, sed de universa Trinitate recte intelligitur dixisse idem Filius: « Nemo bonus

¹ Matth. III, 17. — ² Joan. VIII, 18. — ³ Psal. LXXXI, 10.

» nisi unus Deus¹ : » quando eum appellavit magistrum bonum², qui eum nondum intelligebat Deum : tanquam diceret : Si vocas bonum, intellige Deum ; nemo enim bonus nisi unus Deus. Trinitas ergo unus Deus solus magnus et bonus, cui uni et soli, sicut præcipit lex ejus, illa quæ latria dicitur servitute servimus.

XXXIV. Absit autem ut dicamus : « Humilitatis, non veritatis gratia Filium aliquando sic loqui, ut se Patri subjiciat eumque majorem esse testetur. » Novimus quippe in Filio formam servi, non fictam simulatamque, sed veram : propter quem scilicet humanum habitum, et propter quod ipse de Patre, non Pater de illo Deus est, dicit illa omnia, de quibus isti occasionem accipiunt, diversas Patris et Filii credere ac prædicare naturas. Et cum se tanta ista voragine impietatis immergant, nos tanquam opprobrio novi nominis Homousianos vocant. Ita enim sese habet catholicæ veritatis antiquitas, ut ei omnes hæretici diversa nomina imponant, cum ipsi sua singula sicut ab omnibus appellantur obtineant. Ariani quippe et Eunomiani, non alii hæretici, nos vocitant Homousianos, quia contra eorum errorem, græco vocabulo *ὁμοούσιον* defendimus Patrem et Filium et Spiritum sanctum, id est, unius ejusdemque substantiæ, vel, ut expressius dicatur, essentiæ, quæ *ὁσία* græce appellatur : quod planius dicitur, unius ejusdemque naturæ. Et tamen si qui istorum qui nos Homousianos vocant, filium suum non cujus ipse esset, sed diversæ diceret esse naturæ, exhæredari se ab eo mallet filius quam hoc putari. Quanta itaque impietate isti cæcantur, qui cum confiteantur unigenitum Dei Filium, nolunt ejusdem naturæ cujus Pater est confiteri, sed diversæ atque imparis et multis modis rebusque dissimilis, tanquam non de Deo natus, sed ab illo de nihilo sit creatus ; ac per hoc et

¹ Marc. x, 18. — ² Luc. xviii, 19.

ipse creatura sit, gratia filius, non natura? Ecce qui nos quasi macula novi nominis vocant Homousianos, nec se ipsos, cum ista sentiunt, intuentur insanos.

Quod autem ante omnia sæcula natum fatentur Filium, quomodo non sibi ipsi contrarii sunt, « eum natum dicere ante omnia sæcula, » cujus nativitati anteponunt aliquid temporis ; quasi non aut sæcula aut sæculorum partes quæcumque sint tempora?

Quod vero dicit Apostolus, etiam in futuro sæculo Patri Filium subjectum futurum, ubi ait : « Tunc et ipse sub- » jectus erit ei, qui illi subjecit omnia¹ : » quid mirum, quandoquidem illa in Filio forma humana mansura est, qua semper major est Pater? Quamvis non defuerint, qui illam tunc Filii subjectionem, ipsius humanæ formæ in divinam substantiam commutationem intelligendam putaverint, tanquam hoc cuique rei subjiciatur, quod in eam vertitur et mutatur. Sed nos quid hinc sentiamus ostendimus, magis ideo dixisse Apostolum etiam tunc Patri Filium subjectum futurum, ne quis in eo putaret spiritum et corpus humanum aliqua conversione periturum : ut sit Deus omnia, non tantum in illius unius forma hominis, sed in omnibus, id est, ut ad habendam vitam, et satiantium in bonis desiderium nostrum, natura divina sufficiat. Tunc enim Deus omnia erit in omnibus, cum præter ipsum nihil omnino habere velle cœperimus. Omnia quippe ipse nobis erit, quando ipso sufficiente nihil deerit.

Jussum vero obaudisse Filium antequam acciperet carnem, unde isti existiment nescio. An accipere carnem jussum est, ut hoc videatur fecisse jussum, quod fecit missus? Iterum ergo ad illa redeant, quæ superius disputata sunt, et quærant atque inveniant, si possunt, Pater unico Verbo quo alio jusserit verbo ; et utrum dignum fuerit ut

¹ I Cor. xv, 28.

temporali jubentis verbo Verbum subderetur æternum : atque hinc intelligant, quia non eum Patris jussio, tanquam suæ non fuerit potestatis, sed semetipsum exinani- vit formam servi accipiens. Quod autem humiliavit semet- ipsum, factus obediens usque ad mortem, jam utique acceperat carnem.

Arbitror me ad omnia respondisse quæ continet Arianorum sermo, qui nobis ut ei responderemus, a quibusdam fratribus missus est. Qui ut posset inspicere ab iis qui hæc legunt, et utrum ad omnia responsum fuerit explorare desiderant, huic eum nostræ disputationi præscribendum putavimus : ut prius legatur ipse, ac deinde nostra responsio. Quoniam non ubique textum verborum ejus interposuimus : ne nimis longum faceremus hoc opus nostrum, quod tandem isto fine concludimus.

FINIS TOMI CENTESIMI TRIGESIMI-SEXTI.

CONCORDANTIA

BIBLIOTHECÆ LATINÆ CUM GALLICÆ.

BIBLIOTHECA LATINA.

BIBLIOTHECA GALLICA.

De Actis cum Felice Manichæo, lib. II, p. 197.	Eorundem analysis, tom. XXII, p. 130-131.
De Natura Boni, p. 211.	Ejusd. analys. tom. XXII, p. 128-130.
Contra Secundinum Manichæum, p. 291.	Ejusdem analysis, tom. XXII, p. 132.
Contra Adversarium Legis et Prophetarum, lib. II, p. 331.	Eorundem analysis, tom. XXII, p. 132.
Ad Orosium contra Priscillianistas et Origenistas, p. 491.	Ejusdem analysis, tom. XXII, p. 99-102.
Contra Sermonem Arianorum, p. 463.	Ejusd. Analysis, tom. XXII, p. 82-86.